

Перетворення освітніх парадигм у післявоєнний період: оцінка впливу цифрових технологій на навчання та доступ до освіти

*Озерова Людмила Андріївна¹, Запотічна Марія Іванівна²,
Горват Галина Томашівна³*

Опубліковано	Секція	УДК
26.02.2024	Освіта/Педагогіка	378.1+004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10706314>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України призвело до серйозних кризових ситуацій, які включають людські втрати, руйнування інфраструктури, житлових, освітніх, соціальних та промислових об'єктів тощо. Це зумовило потребу у переформатуванні багатьох сфер людської діяльності для їхнього подальшого функціонування у надскладних умовах. Галузь освіти також зазнала значних змін, відповідно до специфіки освітньої діяльності, вимог та потреб воєнного часу. Метою статті було проаналізувати трансформацію освітньої сфери у період війни та післявоєнного відновлення, визначити роль цифрових технологій на цей процес. До основних завдань цифрових технологій в освітньому процесі було віднесено реалізацію соціального замовлення відповідно до потреб інформаційного суспільства, інтенсифікацію всіх рівнів освітнього процесу та розвиток особистості здобувача, підготовка його до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства. Зазначено, що одним з найбільш позитивних аспектів впровадження цифрових технологій в освітній процес є збільшення доступності навчання для здобувачів. Проаналізовано особливості дистанційної форми навчання та цифрових інструментів, які сприяють її впровадженню. Окреслено основні компоненти сучасної парадигми освіти та охарактеризовано їх. Важливим чинником трансформації системи освіти України в умовах повномасштабного вторгнення та у період післявоєнного відновлення є розробка цифрового освітнього середовища, яке забезпечить безперервний доступ до навчання для кожного здобувача. Не менш вагомою є також розгорнута професійна підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів, яка повинна мати оперативну реакцію на виклики сучасності. Використання

¹ викладач кафедри географії, геодезії та землеустрою, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7802-7068>

² доктор філософії, доцент кафедри іноземних мов, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, вул. Степана Бандери, 12, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9127-9240>

³ старший викладач кафедри твердотільної електроніки та інформаційної безпеки, ДВНЗ "Ужгородський національний університет", м. Ужгород, пл. Народна, 3, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8490-9152>

різноманітних цифрових інструментів в освіті спрямоване на підвищення якості навчання, ефективності та доступності для всіх здобувачів. Визначено, що педагоги українських закладів освіти повинні спрямувати свої професійні зусилля на формування конкурентоздатної молоді, яка може успішно реалізувати себе в глобальному середовищі і буде здатна підтримувати власну освіту упродовж життя.

Ключові слова: воєнний стан, дистанційне навчання, заклад вищої освіти, перспективи розвитку, цифровізація освіти, якість освіти.

The role of technology in the transformation of educational paradigms in the post-war period: assessing the impact of digital technologies on learning and access to education

Annotation. The full-scale invasion on the territory of Ukraine led to serious crisis situations, which include human losses, destruction of infrastructure, residential, educational, social and industrial facilities, etc. This led to the need to reformat many spheres of human activity for their further functioning in extremely difficult conditions. The field of education also underwent significant changes, in accordance with the specifics of educational activity, requirements and needs of wartime. The purpose of the article was to analyze the transformation of the educational sphere during the war and post-war reconstruction, to determine the role of digital technologies in this process. The main tasks of digital technologies in the educational process included the implementation of social order in accordance with the needs of the information society, the intensification of all levels of the educational process and the development of the student's personality, preparing him for a comfortable life in the conditions of the information society. It is noted that one of the most positive aspects of the introduction of digital technologies into the educational process is the increase in the availability of education for students. The features of distance education and digital tools that contribute to its implementation are analyzed. The main components of the modern paradigm of education are outlined and characterized. An important aspect of the transformation of the education system of Ukraine in the conditions of a full-scale invasion and in the period of post-war reconstruction is the development of a digital educational environment that will ensure uninterrupted access to education for every student. No less important is also extensive professional training and retraining of teaching staff and has an operational response to modern challenges. The use of various digital tools in education is aimed at improving the quality of education, efficiency and accessibility for all learners. It was determined that teachers of Ukrainian educational institutions should direct their professional efforts to the formation of competitive youth who can successfully realize themselves in the global environment and will be able to support their own education throughout life.

Keywords: martial law, distance learning, higher education institution, development prospects, digitalization of education, quality of education.

Вступ

Нині Україна перебуває у стані війни, проте поступово вже закладається певний фундамент для майбутнього післявоєнного відновлення. У різних секторах та галузях розробляються стратегії з метою максимального використання можливостей для проведення реформ, включаючи освітню сферу. Основною тенденцією у сфері освіти є інформатизація та цифровізація. Відновлення України після війни потребуватиме значного розвитку науково-технічної сфери країни, що може викликати значні зміни в освітній галузі на всіх її рівнях, починаючи із закладів дошкільної освіти і закінчуючи університетами. Поточні тенденції суттєво

впливають на процеси та методи отримання знань, що вимагає постійних наукових досліджень для визначення перспектив розвитку освіти та зміни її парадигм в умовах цифрових трансформацій та кризової ситуації.

Дискусії про розвиток системи освіти в Україні в теперішній час сконцентровані на двох основних аспектах: роботі закладів освіти в умовах війни та процесі повоєнної відбудови. Основною темою обговорень є якість освіти. Повномасштабна війна стала серйозним випробуванням для освітньої сфери, внаслідок якого з'явилися нові чинники, на які раніше вчені не звертали уваги. І. Крамаренко, О. Фонарюк та М. Зацерківна, аналізуючи перспективи розвитку освіти в епоху активізації цифрових трансформацій, відзначили, що існують як можливості, які можуть позитивно вплинути на якісні складові освітнього процесу та сприяти оптимізації структури навчання у закладах вищої освіти (ЗВО), так і виклики, що стоять перед учасниками освітніх систем і потребують активного розвитку нових особистісних компетенцій та навичок використання прогресивних технологій [6].

І. Шищенко у своєму дослідженні оцінила загальний вплив цифрових інструментів на різні педагогічні технології та залучення здобувачів вищої освіти до навчання. Зазначила, що удосконалення і розвиток інформатизації та комп'ютеризації освітнього процесу ЗВО потребує вирішення певних завдань, які пов'язані, зокрема, з розвитком матеріальної бази, удосконаленням методології та забезпеченням активного спілкування [11].

В. Співачук та М. Іконнікова у своїй праці вказали, що на сучасному етапі розвитку суспільства загалом та освіти зокрема інформаційні технології використовуються не лише як допоміжний інструмент у координації процесу навчання, але й стали необхідною складовою самого процесу навчання, що має величезний потенціал. Він може бути реалізованим за умови сформованості в учасників освітнього процесу відповідних компетенцій та прагнення педагогів зробити процес навчання інноваційним і ефективним [9].

С. Єрмакова, О. Іванова та М. Буренко визначили особливості парадигми вищої освіти для України, враховуючи поточні умови, та охарактеризували концептуальні засади цієї парадигми в умовах війни та глобальних викликів. До цих викликів авторами було віднесено інформатизацію, формування професійної компетентності, технологічність, цифровізацію, інноваційність, науковість, неперервність освітнього процесу, безпечність та стабільність, інтернаціоналізацію та інтеграцію, гуманізацію [3]. В. Сиченко, О. Шевченко та С. Рибкіна узагальнили проблемні аспекти у функціонуванні системи вищої освіти в Україні. Зазначили, що молодь на сучасному ринку праці є найбільш вразливою категорією, а питання працевлаштування молоді під час воєнних дій стає ще більш актуальним [8].

Г. Поплавська розглянула у своїй статті проблему впливу цифрових інструментів на якість освіти. Результати її досліджень показали, що цифрові технології можуть збільшити зацікавленість здобувачів освіти, поліпшити їх розуміння матеріалу та забезпечити більш ефективне засвоєння знань. Проте успіх застосування цифрових засобів залежить від правильного їх впровадження та використання [14].

Н. Гуц встановила, що цифрова форма реалізації вищої освіти сприяє розвитку цифрової й інформаційної компетентності, що особливо важливо в умовах гібридної війни, а також формує самостійність й автономність здобувачів освіти. З огляду на розгортання інформаційної війни, важливими умовами для подальшого використання цифрових освітніх середовищ є безпека, захищеність і стабільність функціонування [2].

В. Нікітенко, Н. Метеленко, В. Воронкова та Г. Васильчук здійснили аналіз трансформації освітньої парадигми, орієнтованої на потреби та освіту «впродовж всього життя». Акцентували увагу на тому, що навчання інноваціям та підприємництву є важливою частиною національної системи освіти, орієнтованою на здобувачів вищої освіти, а також є ефективною відправною точкою для підвищення якості та ефективності навчання [5].

N. Kozak, O. Rudynskyi, D. Kozak у контексті трансформації освіти у післявоєнний період проаналізували ефективність дистанційної форми навчання для здобувачів освіти Української військово-медичної академії (УВМА) під час проходження ними перепідготовки та підвищення кваліфікації [13].

В цілому, освітня галузь визначає перспективи та розробляє плани, спрямовані на максимальне використання можливостей для змін, уникаючи заиклення на проблемах. Трансформації, що відбуваються, зближують українську систему освіти із європейською. Українська освітня спільнота долає численні труднощі та перешкоди, впроваджуючи технології та оновлюючи методологію освіти [1]. Визначення ролі цифрових технологій у трансформації освітніх парадигм потребує глибокого аналізу із врахуванням сучасних потреб суспільства і ринку праці.

Відповідно, метою даної статті є дослідження впливу цифрових технологій на перетворення освітніх парадигм у післявоєнний період в Україні.

Завдання статті: 1) проаналізувати завдання цифрових технологій в освітньому процесі України в умовах сьогодення; 2) розкрити вплив цифрових інструментів на якість навчання та його доступність для різних категорій населення; 3) визначити основні зміни в освітніх парадигмах у післявоєнний період під впливом цифровізації системи освіти.

Матеріали та методи. Для дослідження трансформацій освітніх парадигм у післявоєнний період в Україні використовувалися окремі загальнонаукові методи, зокрема аналіз та синтез, порівняння, узагальнення. За допомогою методу аналізу було розглянуто ключові тенденції та основні проблеми, що вплинули на трансформацію освітніх парадигм. Метод синтезу дозволив узагальнити отримані дані та сформувані комплексний погляд на процеси трансформацій у галузі освіти України. Завдяки методу порівняння було встановлено відмінні та подібні аспекти між різними освітніми парадигмами. Метод узагальнення допоміг сформувані основні висновки та пропозиції щодо подальших напрямів дослідження освіти в умовах післявоєнного відновлення в Україні.

Результати

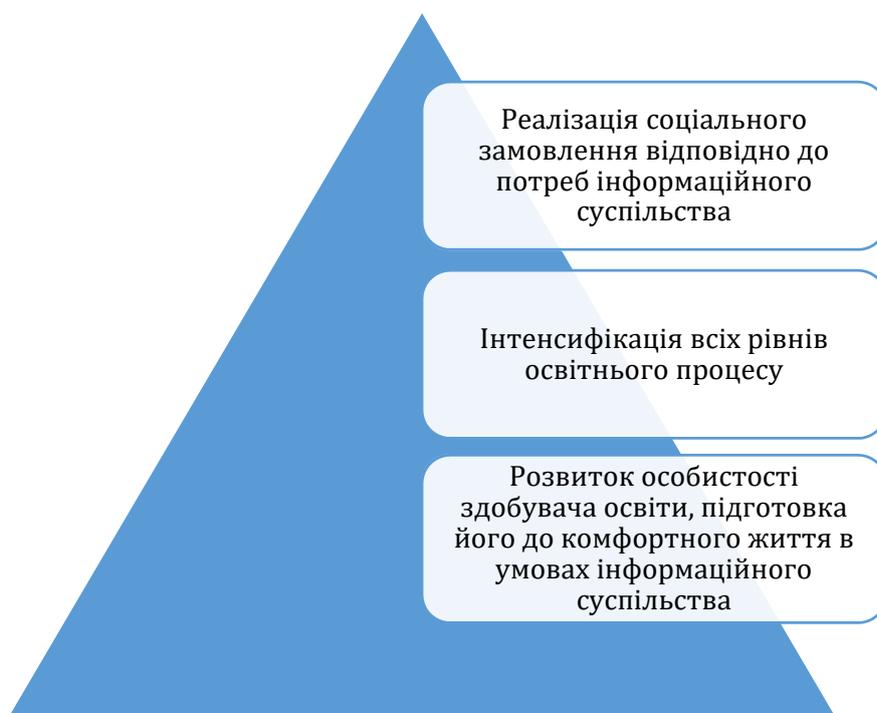
У сучасному світі людина повинна не лише мати систему накопичених знань, а й набір навичок і вмінь, що стимулюють творчість, здатність до швидкої адаптації, оновлення, самонавчання. Майбутня професійна діяльність випускників ЗВО має велике соціальне значення, оскільки вирішення технологічних, морально-етичних, економічних та соціальних проблем у світі глобалізації стає необхідним для сучасних працівників. Тому шляхом підвищення ефективності традиційної системи навчання стало використання інформаційно-комунікаційних технологій та їх інтеграція з освітніми процесами.

Цифрова трансформація, яка є невід'ємною частиною сучасного соціокультурного життя, впливає на розвиток більшості сфер життєдіяльності суспільства, включаючи освіту. Якість і ефективність методів, механізмів та інструментів навчання визначають рівень професійної підготовки, майстерність і компетентність майбутніх фахівців. Система освіти повинна бути однією з найбільш

прогресивних сфер у державі, здатною забезпечувати процес навчання висококваліфікованих фахівців з високим рівнем професіоналізму та позитивних особистісних якостей [6].

Важливою та ефективною умовою для прогресу суспільства є формування та розширення єдиного інтерактивного інформаційного простору. Ці інформаційні простори в значній мірі сприяли прискоренню розвитку людства і виявилися ключовим чинником удосконалення цивілізації у всіх сферах. Ефективному підвищенню рівня життя сприяє обмін знаннями, спільні зусилля у напрямі подальшого пізнання природи, розвитку науки, техніки та культури. Тому створення єдиного інтерактивного інформаційного простору можна розглядати як стратегічну мету для впровадження сучасних та перспективних інформаційних технологій у всі сфери людської діяльності, зокрема і в освіту [9].

Основними завданнями використання цифрових технологій в освітньому процесі є (рис. 1):

Рис. 1. Основні завдання використання цифрових технологій в освіті
Джерело: [11].

Перспективним механізмом для оновлення й розвитку сучасних закладів освіти є явище цифровізації. Зміст цього явища полягає у кардинальній зміні форм навчання з метою формування їх нового якісного рівня. Цифровізація має особливе значення для громадян, що безпосередньо взаємодіють із передовими цифровими технологіями. В ході впровадження цифрових інструментів в організації системи освіти відбулися певні зміни, які відобразилися в оновленні форм навчання та принципів побудови освітнього процесу. Використання новітніх комунікативних технологій може вплинути на якість освіти як у період війни, так і в післявоєнний час. Якщо підвищувати та постійно вдосконалювати якість освіти в Україні, вона може стати прикладом для наслідування іншими країнами.

Одним з найбільш позитивних аспектів впровадження цифрових технологій в освітній процес є збільшення доступності навчання для здобувачів. Мережа Інтернет

та різні цифрові пристрої дозволяють швидко та ефективно знаходити матеріали, які можуть бути корисними для навчання, комунікувати учасникам освітнього процесу між собою, отримувати миттєвий зворотний відгук від викладача. Окрім того, цифрові засоби можуть зробити навчання більш інтерактивним, надаючи можливість здобувачам освіти обмінюватися думками зі своїми колегами та викладачами [14].

Цифровізація освіти сприяла трансформації характеру взаємодії в цій галузі:

- відбулося розширення інформаційно-цифрових видів взаємодії між викладачем і здобувачем освіти;
- зросла самостійність здобувачів освіти та їх автономність;
- відбулася трансформація формату й методів представлення навчальних матеріалів;
- відбувся перехід до нелінійного й гіпертекстового представлення навчальної інформації [2].

Цифровізація в освіті створила умови для сприяння її якісному розвитку. Індивідуальна адаптація навчання до здібностей кожного здобувача визнається як один із ключових напрямів майбутньої освіти. Дані про здібності, потенціал, творчість та успішність кожного здобувача можуть бути проаналізовані за допомогою інтелектуальних цифрових інструментів, які дозволяють використовувати двосторонній зворотний зв'язок для діагностики та оцінки освітнього процесу. Залежність цифрової трансформації освіти від технологій вказує на те, що технологічні інновації стають джерелом її розвитку. Одним з таких джерел є можливість для освіти отримати високоякісний розвиток за допомогою цифрових технологій, створюючи сприятливе середовище для їх впровадження [10].

Впровадження дистанційної форми навчання спонукало до використання освітніх цифрових сервісів для проведення відеоконференцій, таких як Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, BigBlueButton, FreeConference, Webex. Така форма організації навчання була вимушеним кроком, оскільки чимало українських ЗВО в період повномасштабного вторгнення опинилися на лінії зіткнення або навіть у зоні окупації. Спілкування учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання відбувається за допомогою месенджерів Viber, Telegram, WhatsApp [1].

Системи управління курсами, зокрема Moodle, Classroom і подібні, надають доступ до інтегрованої платформи керування освітніми ресурсами, комунікацією та оцінюванням здобувачів освіти. Такі системи є комерційними та з відкритим кодом. Досить часто комерційні системи керування курсами менш гнучкі в оновленні своїх можливостей і набагато дорожчі. У зв'язку з цими складнощами, закладам освіти нерідко потрібен спеціалізований технічний персонал для налаштування та обслуговування відповідних послуг. Останніми роками з'явилися рішення з відкритим вихідним кодом для створення онлайн-курсів. Викладачі можуть створити онлайн-курс за допомогою платформ EdX, Coursera, Prometheus тощо. Більшість таких курсів доступні безкоштовно, тому будь-хто може записатися на них, відвідати їх в онлайн-режимі, а також отримати сертифікат про проходження [11].

Дистанційне навчання надає здобувачам доступ до нестандартних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, відкриває нові можливості для творчого самовираження та засвоєння різноманітних професійних навичок. Водночас для викладачів – це можливість застосовувати нові форми і методи навчання, використовуючи концептуальне і математичне моделювання явищ і процесів.

Нові інформаційні технології надають викладачеві потужний арсенал інструментів, які необхідно ефективно використовувати для досягнення навчальних цілей у процесі дистанційного навчання. Проте важливо враховувати, що ефективність дистанційного навчання залежить від таких аспектів, як:

- налагодження продуктивної взаємодії між учасниками освітнього процесу;
- планування дистанційних занять та використання різних інструментів під час їх проведення;
- якість розроблених навчальних матеріалів;
- ефективність зворотного зв'язку [13].

Дистанційне навчання, як одна із основних адаптивних стратегій забезпечення освіти в Україні в умовах війни та у період післявоєнного відновлення, має наступні переваги (рис. 2):

Рис. 2. Переваги дистанційного навчання

Джерело: [13, с. 18].

Незважаючи на численні переваги, що виникають унаслідок цифровізації галузі освіти й науки та впровадження різних інформаційних технологій, існують певні недоліки. Результати деяких досліджень свідчать про виникнення такого поняття, як резистентність, котра пов'язана з інформаційним і психоемоційним перевантаженням викладачів, що впливає на їх професійне вигорання. Щоб запобігти опору, важливо своєчасно виявляти та вирішувати проблемні ситуації, аби забезпечити максимально ефективно освітнє середовище та вільну взаємодію з усіма його учасниками [15].

Ще одним викликом для учасників освітнього процесу є недостатній рівень цифрової грамотності, яка перешкоджає їм використовувати всі переваги цифрового середовища через відсутність навичок у практичному застосуванні деяких цифрових інструментів. Рівень цифрової грамотності населення України є актуальною проблемою, яка потребує постійного дослідження. Інфраструктура, як базовий компонент освітніх процесів, потребує розвитку і вдосконалення, а готовність суспільства до цифровізації, як чинник, що стимулює цифрові трансформації в освіті, потребує уваги та вивчення. Першим кроком у підготовці учасників освітнього процесу до активної участі у цифрових змінах є поширення уявлення про переваги цифрової, дистанційної або змішаної форм навчання, їх гнучкість та автономність у порівнянні з традиційними методами [6].

Із розвитком цифровізації освіти з'являються все нові елементи цифрового навчального середовища. Зараз активно розвиваються більш досконалі системи освіти, які можуть виявляти здібності й недостатні навички в здобувачів освіти. Це сприяє узгодженню стратегій управління професійним потенціалом у закладах вищої освіти з метою максимального використання наявних можливостей.

Проблеми сучасності, які є глобальною загрозою сталому розвитку, ставлять перед освітою та наукою вимогу готувати фахівців, які будуть здатні вирішувати ці проблеми. Нині головною метою освіти є не лише передача знань, а й розкриття творчого потенціалу особистості. В умовах жорсткої конкуренції на сучасному ринку праці необхідно, щоб молодь володіла відповідними знаннями, вміннями і навичками [8]. Тому перед країною стоїть завдання створити ефективний механізм регулювання молодіжного сегменту ринку праці. Цей механізм повинен забезпечувати:

- широку співпрацю між зацікавленими сторонами (органами публічного управління, закладами вищої освіти, роботодавцями та молоддю) у вирішенні проблем молодіжного безробіття і дисбалансу між попитом та пропозицією на ринку праці;
- підвищення мотивації молоді до досягнення високих результатів у своїй професійній діяльності.

Перед сферою освіти постає завдання сформувати відповідні навички у здобувачів освіти. Однією з навичок, що є необхідною для кожної сучасної людини, є критичне мислення. У програмах впливових конференцій та освітніх рекомендацій країн Європи та США здатність критично мислити є головною умовою національного добробуту і безпеки, а також вважається основою плідної професійної діяльності особи, її матеріального та ментального добробуту [12, с. 346]. В процесі дистанційного навчання для формування та розвитку навичок критичного мислення у здобувачів вищої освіти активно використовуються інформаційно-комунікаційні технології. Для формування критичного мислення необхідним є впровадження відповідних принципів в освітній процес:

- рівноправність суб'єктів навчання;
- викладач виступає як фасилітатор освітнього процесу;
- формування освітнього середовища з атмосферою пошуку й відкритості, природної співпраці та комунікації;
- віра в сили здобувачів освіти, підтримка їх активної позиції в навчанні та дослідній діяльності тощо [4, с. 304].

Що стосується ролі викладача, то у сучасній системі освіти та у період післявоєнного відновлення він повинен не лише знати та розуміти особливості здобувачів, а й бути здатним здійснювати ефективну виховну взаємодію з ними. Це пов'язано з тим, що виховання є невід'ємною компонентою всього освітнього

процесу, спрямованого на всебічний розвиток особистості, яка здатна жити у суспільстві, усвідомлює себе як громадянина країни, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя. Саме ці аспекти і впливають на зміну професійної ролі викладача з носія знань, на тьютора, фасилітатора процесу самопізнання та індивідуальної траєкторії саморозвитку і самореалізації особистості здобувача освіти [7].

Для пошуку ефективних стратегій адаптації системи освіти до нових умов та її розвитку у післявоєнний період, необхідно розглянути її нову парадигму, яка зосереджується на глобальних викликах, формулює нове бачення в умовах воєнного конфлікту та визначає її перспективи на основі ціннісних принципів. Трансформація освітньої парадигми, спрямованої на задоволення потреб, являє собою процес постійних змін, який вимагає тривалого шляху до досягнення. По-перше, успішність трансформації освітньої парадигми, орієнтованої на попит, залежить від кількох ключових факторів:

- технологій,
- персоналу,
- процесу.

Ця трансформація базується на цифрових технологіях, які постійно розвиваються і змінюють методи передачі інформації, а також розширюють цінність даних та інформаційний простір. По-друге, успішність трансформації освітніх парадигм, спрямованих на потреби, залежить від рівня цифрової грамотності та структури здібностей людей. Така трансформація є динамічним розвитком, ключовим серед яких є досягнення оптимізації процесу шляхом динамічних коригувань [5, с. 95].

Сучасна парадигма освіти відзначається комплексністю та діє в умовах воєнних конфліктів та серйозних глобальних викликів [3]. Вона включає в себе різноманітні компоненти, такі як (табл. 1):

Таблиця 1

Компоненти парадигми системи освіти

Компоненти	Характеристика
цінності	навчання як інструмент самореалізації та підготовки до майбутньої професійної діяльності
критерії та функції	готовність до майбутньої професійної діяльності та орієнтація на навчання протягом усього життя
мотиви	зацікавленість здобувачів у здобутті професійних та особистісних навичок, задоволення від досягнення відповідних результатів
норми	відповідальність учасників освітнього процесу за свою діяльність
завдання та цілі	спрямованість навчання на розвиток компетентностей
взаємодія між учасниками освітнього процесу	створення позитивної атмосфери, готовність здобувачів до самостійного оволодіння навчальним матеріалом, стимулювання здобувачів освіти до навчальної активності
стиль управління освітнім процесом	заснований на принципах демократії та гнучкості
мотиваційно-сміслові настанови викладача	відкритість викладача, готовність до солідарності, спільної діяльності, активна участь здобувачів освіти в освітньому процесу

сутність освіти	динамічний зміст освіти, який відображає суспільні реалії та сприяє міжпредметним зв'язкам
форми та методи навчання	різноманітність форм та методів навчання, де особлива увага відводиться інтерактивним методам навчання
засоби навчання	активне використання цифрових технологій
контроль та оцінювання	використання різних форм контролю та електронних інструментів для оцінки навчальних досягнень
досягнення у навчанні	варіативні результати, що відображають рівень індивідуального розвитку та освітніх потреб кожного здобувача освіти

Джерело: удосконалено авторами на основі джерела [3].

Кожна з цих складових парадигми вищої освіти виконує певну функцію і забезпечує життєздатність системи вищої освіти. Вагомим чинником трансформації системи освіти України в умовах повномасштабного вторгнення та у період післявоєнного відновлення є розробка цифрового освітнього середовища, яке забезпечить безперервний доступ до навчання для кожного здобувача. Це сприятиме розвитку індивідуальних шляхів навчання та самостійності здобувачів освіти. Не менш важливою є розгорнута професійна підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів, включаючи освітніх менеджерів та співробітників новостворених інституцій на основі загальноприйнятих принципів освітньої парадигми. Це особливо актуально з урахуванням глобальних та масштабних змін у сфері освіти. Велике значення у перетворенні освітньої системи має оперативна реакція на виклики сучасності, що полягає у впровадженні передових технологій навчання та розвитку, зокрема у контексті дистанційного навчання.

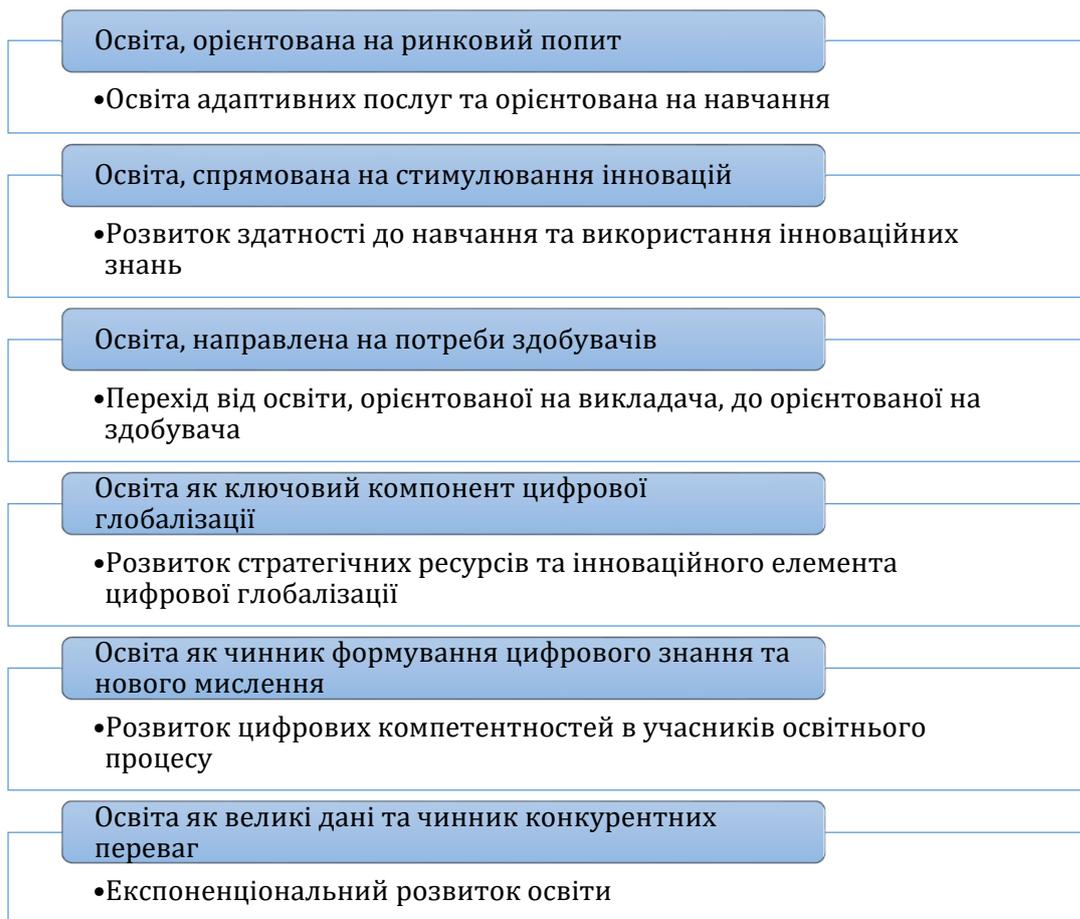
Нова освітня парадигма орієнтується на такі аспекти, як (рис. 3).

Становлення та розвиток моделі освітньої парадигми, орієнтованої на індивідуальні потреби та концепцію освіти протягом усього життя, включає:

- оцінку соціальної репутації закладів освіти,
- стійкість освітньої системи,
- вимоги до професійних та технічних навичок,
- вимоги до професійних компетентностей та нових потреб у зайнятості [5].

Хоча у сфері освіти вже відбулися певні зміни, такі як автономія ЗВО, впровадження трьохрівневої структури (бакалавр, магістр, доктор філософії), створення системи забезпечення якості вищої освіти, потрібно продовжувати роботу у цьому напрямі. Необхідні подальші трансформації, зокрема у сфері вищої освіти, оскільки українські здобувачі, які опинилися за кордоном через військові дії, мали можливість оцінити інфраструктуру західних університетів. Поступово вони повертатимуться до України і їхні здобуті знання та досвід стануть вимогою для сфери освіти, що потребуватиме певних трансформацій. Це стане невід'ємною частиною розвитку освітньої галузі з часом.

У контексті глобального цифрового розвитку заклади освіти повинні адаптуватися до нових запитів у цінностях та глобальних навичках, враховуючи аспекти справедливості, інклюзивності, сталого розвитку та глобальної перспективи освіти. Для особистості важливо набувати навичок самоосвіти та включити процес навчання в її життєву діяльність протягом всього життя.

Рис. 3. Аспекти нової освітньої парадигми

Джерело: [5].

Одним із головних завдань для сфери освіти у період післявоєнного відновлення стане також підтримка та розвиток військового компонента. Поточні умови вказують на необхідність зміцнення потенціалу збройних сил, починаючи з підтримки військової освіти та її розвитку.

Висновки

Незважаючи на всі виклики воєнного стану, система освіти в Україні продовжує існувати й розвиватися. Вступ значної кількості здобувачів та викладачів до Збройних Сил України, переїзд деяких українських здобувачів вищої освіти до інших країн та пошкодження значної частини приміщень і матеріально-технічної бази закладів освіти України потребують використання нових сучасних інформаційно-комунікативних технологій як у навчанні здобувачів в аудиторіях або в класах, так і у формі дистанційного навчання. Застосування цифрових інструментів в освіті є орієнтиром та глобальним явищем, що впливає на якість, форми, методи організації та перспективи розвитку системи і концепцій навчання. Основними пріоритетами трансформації освіти у післявоєнний період мають стати забезпечення сталості та безперервності освіти, продовження якісних змін на всіх рівнях освіти, зміна ролі викладача та розвиток відповідних компетентностей у нього. Надзвичайно важливо, щоб здобувачі освіти були готові до потреб ринку, які формуються у сучасному світі. Також необхідно встановлювати зв'язки між наукою та бізнесом, що стане ключовим аспектом післявоєнної відбудови України. Закладам вищої освіти вже зараз потрібно

розробляти нові освітні програми, які відповідатимуть новим викликам, а також вдосконалювати та оновлювати існуючі наукові програми.

Перспективами подальших досліджень може бути аналіз впливу інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, віртуальної і доповненої реальності, на повоєнне відновлення галузі освіти всіх рівнів.

Список використаних джерел

1. Гусейнов С., Гарань Н., Колесник К. Виклики та перспективи освіти України в умовах війни та у післявоєнний період. *Scientific practice: modern and classical research methods* : proceedings of the IV International scientific and practical conference (Boston, USA, May 26, 2023). Boston, USA, 2023. P. 265–267. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-26.05.2023.077> (дата звернення: 12.01.2024).
2. Гуц Н. А. Цифрове освітнє середовище у вищій освіті України: аналіз особливостей використання на тлі російсько-української війни. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 11 (29). С. 83–92. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11\(29\)-83-92](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11(29)-83-92) (дата звернення: 12.01.2024).
3. Єрмакова С. С., Іванова О. С., Буренко М. С. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття. *Академічні візії*. 2023. № 16. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7664976> (дата звернення: 12.01.2024).
4. Ковальчук І. Л., Чемерис І. В. Soft-skills здобувачів освіти в системі сучасної освіти XXI століття. «Детермінанти посилення ролі освіти у повоєнному відновленні України» : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції для освітян (м. Чернігів, 22 берез. 2023 р.). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2023. С. 303–305. URL: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18724/1/28-56-PV.pdf#page=303> (дата звернення: 12.01.2024).
5. Концепція трансформації освітньої парадигми, орієнтованої на потреби та освіту «впродовж всього життя» / В. О. Нікітенко та ін. *Humanities Studies*. 2023. № 14 (91). DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-11> (дата звернення: 12.01.2024).
6. Крамаренко І. С., Фонарюк О. В., Зацерківна М. О. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2 (7). С. 392–404. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-392-404](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-392-404) (дата звернення: 12.01.2024).
7. Краснощок І. П. Виховна компетентність майбутнього педагога: зміст та структура. *Наукові записки*. 2019. № 182. С. 90–98. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988.2019.182.19> (дата звернення: 12.01.2024).
8. Сиченко В. В., Шевченко О. О., Рибкіна С. О. Проблеми системи вищої освіти в Україні та шляхи їх вирішення в післявоєнний період. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. № 6. С. 149–155. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/23> (дата звернення: 12.01.2024).
9. Співачук В. О., Іконнікова М. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі ЗВО. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 9 (11). С. 220–232. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9\(11\)-220-232](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9(11)-220-232) (дата звернення: 12.01.2024).
10. Цифрова трансформація освіти як тенденція розвитку освітніх реформ та процес соціальних і культурних змін / Н. Метеленко та ін. *Humanities Studies*. 2023. № 16 (93). С. 122–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-16-93-13> (дата звернення: 12.01.2024).

11. Шищенко І. Деякі аспекти впливу цифрових технологій на освітній процес закладів вищої освіти: огляд проблем та викликів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. № 10 (5). С. 42–47. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i5-006> (дата звернення: 12.01.2024).
12. Юган Н. Л., Дворянчикова С. Є., Формування компетентності «Критичне мислення» в українських студентів. *Інноваційний університет і лідерство: проект і мікропроекти – III*. Варшава: Wydial “Artes Liberales” UW, 2019. С. 345–354. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15159> (дата звернення: 12.01.2024).
13. Kozak N., Rudynskyi O., Kozak D. Pilot study applying distance learning during continuous professional development of military doctors in Ukrainian Military Medical Academy. *Current Aspects of Military Medicine*. 2021. No. 28 (1). P. 10–23. DOI: <https://doi.org/10.32751/2310-4910-2021-28-1-01> (дата звернення: 12.01.2024).
14. Poplavska G. Study of the impact of digital tools on the quality of education. *Computer-integrated technologies: education, science, production*. 2023. No. 50. P. 95–99. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2524-0560-2023-50-14> (дата звернення: 12.01.2024).
15. Resistencia educativa bidimensional en el establecimiento educativo terciario moderno de Ucrania / A. Kulichenko, etc. *Apuntes Universitarios*. 2022. No. 13 (1). P. 474–493. DOI: <https://doi.org/10.17162/au.v13i1.1351> (дата звернення: 12.01.2024).